

Gdzie był uchwalony Statut Jagielly z roku 1423?

Volumina Legum w tomie I od str. 71 mieszczą statut Jagielly ułożony roku 1420 w Krakowie, a powiększony ważnemi dodatkami prostującemi statut wiślicki w przedmocie co do spadkobierstwa córek, którym w braku synów przyznał *bona haereditaria* z wolnością ich odprzedania, sankcyonowany był dopiero w r. 1423. Prawa te od miejsca ich zatwierdzenia, nazywają niektórzy z historyków i wielu z prawników naszych statutem *wareckim*, lub nawet uchwalonym *w Warce*. Mylne przymiotnikowanie, oraz branie za jedno miast: *Warki* i *Warty* zrodziło u wielu niepewność, w którym z tych miejsc statut Jagielly był uchwalony i zatwierdzony; przyłożyło się nawet do przypisywania sankcyi w *Warce*, gdy przeciwnie stało się to w *Warcie*. Największy z historyków naszych Lelewel, pierwszy zrobił i ustalił tę pomyłkę, gdyż przed nim uczeni, jak Czacki (1), właściwie wypisywali miejsce zatwierdzenia pomienionego statutu. Lelewel nie tylko w swych księgach bibliograficznych, ale głównie w dziele: „Historyczne pomniki języka i uchwał polskich i mazowieckich z wieku XVgo i XVIgo”, noszącem także i drugi tytuł p. n.: „Księgi ustaw polskich i mazowieckich (2), statut Jagielly nie tylko *wareckim* (3), ale wprost uchwa-

(1) Dzieła: III, 515, 520, 521.

(2) Wilno 1824. Cz. I.

(3) Ks. ustaw; tytuł 2 (Wiadom. o kodexach (str. 174). Wiszniewski idąc za Lelewelem, w Hist. lit. T. V, str. 98, także statutem *wareckim* nazywa.

lonym w *Warce* (1) nazywa. W dziele tém umieścił szacowny historyk przekład polski praw Jagiełły w roku 1449 dokonany przez Świętosława Swocieszyna (z Wojcieszyna) magistra, doktora i kustosza warszawskiego kościoła św. Jana. W końcu przekładu Świętosława, kopia jego rękopismu zanotował, że ustawa ta (Jagiełły) „pyszana przez Mykolaya Suleda pysarza y burgmystrza wareczskiego myeszczanyna” i t. d. (2). Suleda dobrze tu przymiotnikował miasto, którego był burmistrzem, to jest *Warę*; co przecież nie wpływa na to, aby prawa Jagiełły uchwalone były w *Warce*. Księgi ustaw wydanych przez Lelewela mieszczą także i przekład statutu nieszwawskiego Kazimierza Jagiellończyka z r. 1454 wyłożonego na ojczysty język w r. 1503. Tłumacz tego statutu już przed 360 laty przymiotnikował miasto *Wartę* podobnie, jak my dziś. I tak, w ustępie XXVIII (3) dotyczącym się zobowiązań i lichwy, a nakazującym, aby żydzi postępowali wedle statutu Jagiełły, o którym mówimy, pisze tłumacz: „Tesz gdysz by nyewierny nyemyeli, z swey sye lasky wesselicz nyzly z lyudzy bozych any sludzy mayą bycz lyepssego poloszenya nyz synowy, ustawyamy, aby zydowye pozywały praw wedle ustaw *warthskich*” i t. d. Oprócz litery *h* dodanej tu podług ówczesnej pisowni jako przydech, znajdujemy przymiotnikowanie i wymowę taką samą jak dziś, bo z *Warty* formuje się *wartski*, a z *Warki warecki*. Inny z rękopismów statutu Jagiełły, posiadanych niegdyś przez bibliotekę puławską, mieści w nocie wyraźnie, że prawa te były ustanowione „w *Warcze*” (4).

Chcąc przypisać uchwałę wzmiankowanego statutu miastu *Warce*, trzebaby było sejm w r. 1423 w *Warcie* odbyty, przenieść na to miejsce, albowiem prawa powyższe na zjeździe wartkim, w dzień śś. Szymona i Judy zatwierdzonemi zostały. Zbytecznem jest przecież w obec

(1) Ks. ust. (Porządek rzeczy) str. 8; (tytuł) str. 126; (zagłówki) str. 127, 129, 131; (Wiadom. o kodexach) str. 175, 178, 181.

(2) Tamże, str. 132.

(3) Tamże, str. 156.

(4) Gołębiowski: Dzieje Polski za Wład. Jag. i Wład. III T. II, str. 215—217, przypis x.

tylu świadectw historycznych dowodzić, że statut Jagiełły uchwalono w miasteczku *Warcie* nad rzeką Wartą, powiecie kaliskim, nie zaś w *Warce* nad Pilicą, powiecie warszawskim. Między różnemi dziejopisami czcigodny Gołębiowski w swém „Panowaniu Władysława Jagiełły”, pisze wyraźnie o sejmie w *Warcie* i o uzupełnieniu na nim praw Kazimierza W. (1), oraz o odesłaniu Korybuta domagającego się nadania sobie ziemi dobrzyńskiej, do sądu senatorów zgromadzonych tamże (2). Same wreszcie Volumina Legum największą stanowią tu powagę (3). Inwentarz tych praw wyliczając sejmy, mówi: „Trzeci (sejm) w *Wartcie*, na którym król (Władysław Jagiełło) wydał statuta swoje o przekładaniu Roków, które przedtém zebrane w Krakowie były: a. 1420, v. 1, f. 71” (4). Usunięta przeto zostaje wszelka wątpliwość co do miejsca uchwalenia powyższego statutu, który jako zatwierdzony w *Warcie* a nie w *Warce*, ztąd nie *wareckim*, lecz *wartskim*, tak dla zadość uczynienia formie mowy, jak i saméj rzeczy nazywać wypada.

Wysoka, a tyle sprawiedliwa powaga prac wielkiego Lelewela, tém bardziej mogąc wpływać na ustalenie pomylki, skłoniła mnie do tych słów kilku. Są one jedynie oddaniem czci należnej ceniom sławnego męża-Polaka, który choć nie prawnik z powołania, jeszcze i na tém polu przysporzył nie mało złotych kłosów nauki, dla dość ubogiej u nas historyi prawodawstwa i prawa.

Adam Chodyński.

(1) Tamże, I, 317.

(2) Tamże, II, str. 222.

(3) I, f. 71.

(4) Inwent. do Volum. Leg. Cz. I, str. 447, wyd. Ohryzki.

